

# ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН САЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАУ БЕЛАРУСІ І УПРАВЛЕННЯ ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАУ БССР

№ 10 (869) | Субота, 8 сакавіна 1952 года | Цана 50 кап.

## Бюджэт міру

Павел КАВАЛЕЎ

5 сакавіка ў Маскве, у Вялікім Крэмлёўскім Палацы пачала сваю работу трэцяя сесія Вярхоўнага Савета Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Масква, Крэмль.

Сюды звернуты покіры мільёнаў людзей свету.

У гэтыя дні тут сесія Вярхоўнага органа ўлады Савецкай краіны абмяркоўвае пытанні свайго бюджэта. Для мільёнаў людзей добрай волі цікава ведаць, які ў нас бюджэт, куды накіроўвае Савецкі ўрад асноўныя свае сродкі, свае асігнаванні.

Масква, Крэмль. Савецкі парламент сёння гаворыць усім — наш савецкі бюджэт — гэта бюджэт міру, бюджэт сталінскай творчай працы савецкіх людзей, ахопленых пафасам будаўніцтва, занятых ростам сваёй гаспадаркі, развіццём сваёй культуры, свайго добрабыту.

Міністр фінансаў Саюза ССР тав. Зверэў выступаў на сесіі Вярхоўнага Савета з дакладам аб Дзяржаўным бюджэце СССР на 1952 год і выкананні Дзяржаўнага бюджэта СССР за 1950 год.

Крэмлёўскі Палац быў перапоўнены.

Тут былі кіраўнікі партыі і ўрада, дэпутаты, прадстаўнікі шырокай савецкай грамадскай дыпламатычнай прадстаўніцтва.

Дзяржаўны бюджэт СССР, як сказаў міністр Зверэў, складзены ў поўнай адпаведнасці з народна-гаспадарчым планам на 1952 год і накіраваны асноўнымі сваімі асігнаваннямі на справу далейшага ўздыму савецкай эканомікі, культуры, добрабыту народа.

Крэмлёўскі Палац быў перапоўнены.

Тут былі кіраўнікі партыі і ўрада, дэпутаты, прадстаўнікі шырокай савецкай грамадскай дыпламатычнай прадстаўніцтва.

Дзяржаўны бюджэт СССР, як сказаў міністр Зверэў, складзены ў поўнай адпаведнасці з народна-гаспадарчым планам на 1952 год і накіраваны асноўнымі сваімі асігнаваннямі на справу далейшага ўздыму савецкай эканомікі, культуры, добрабыту народа.

І яшчэ 124,8 мільярда рублёў сродкаў на Дзяржаўны бюджэт ідзе на сацыяльна-культурныя мерапрыемствы, на далейшае палепшэнне справы асветы народа, палепшэнне медыцынскага абслугоўвання, на далейшае развіццё культуры, літаратуры і мастацтва ўсіх народаў СССР.

І яшчэ 124,8 мільярда рублёў сродкаў на Дзяржаўны бюджэт ідзе на сацыяльна-культурныя мерапрыемствы, на далейшае палепшэнне справы асветы народа, палепшэнне медыцынскага абслугоўвання, на далейшае развіццё культуры, літаратуры і мастацтва ўсіх народаў СССР.

І яшчэ 124,8 мільярда рублёў сродкаў на Дзяржаўны бюджэт ідзе на сацыяльна-культурныя мерапрыемствы, на далейшае палепшэнне справы асветы народа, палепшэнне медыцынскага абслугоўвання, на далейшае развіццё культуры, літаратуры і мастацтва ўсіх народаў СССР.

Гэта-ж факт, што ў Злучаных Штатах Амерыкі за апошнія гады ваенныя выдаткі на дзяржаўны бюджэт ўзрастаюць у тры разы і складаюць зараз больш 80 працэнтаў бюджэта.

Гэта-ж факт, што кіраўнікі Англіі, Францыі і іншых заападных Амерыцы дзяржаў толькі і жывуць гонкай узбраенняў, паланаваннем новай ваіны.

А народы гэтых краін гнятуць голод і галеча, рост дарагаваці і зніжэнне зарплат, рост падаткаў і зніжэнне жыццёвага ўзроўня...

І покіры людзей свету не адрываюцца ад нас, краіны мірных спраў і дабрых клопатаў аб палепшэнні жыцця людзей, ад краін народнай дэмакратыі, Кітая, Германскай дэмакратычнай рэспублікі, якія, слухаючы гістарычнаму прыкладу Савецкага Саюза, уяўляюць будучыню новае жыццё, паспяхова крочаць у шчаслівае свай заўтра.

Нашы пасланцы, дэпутаты народа, абмяркоўваючы Дзяржаўны бюджэт Радзімы, сёння з часцю і гордацю гавораць перад усім светам:

— Мы паспяхова выканалі пасляваенную сталінскую пацёмку, мы паспяхова завяршылі выкананне народна-гаспадарчага плана ў 1951 годзе, мы дабіваемся ўрадаў абыжа ў краіне больш як 7 мільярдаў пудоў у год, у нас расце жыллёвае будаўніцтва, у нас праводзіцца палітыка зніжэння цен, расце таваразарот, развіваецца культура, нацыянальная па форме і сацыялістычная па зместу. Мы пойдзем і далей у сваім цвёрдым поспе, мы пойдзем да новых поспехаў у будаўніцтве камунізму, да новых поспехаў у барацьбе за мір на зямлі.

Нас ніхто не спыніць, бо вядзе нашу дзяржаву, наш народ вялікая партыя Леніна — Сталіна, вядзе нас у сонечны край камунізму наш мудры і вялікі Сталін.



## Адкрыццё помніка Н. В. Гоголю

2 сакавіка ў Маскве, на Гоголеўскім будынку, быў урачыста адкрыты помнік вялікаму сьвету рускага народа, пісьменніку-патрыяту Нікалаю Васільевічу Гоголю. Тысячы масквічоў сабраліся ў гэты дзень на Арбацкай плошчы.

Ад імя Савета Міністраў СССР помнік адкрыў старшыня Усеакасага юбілейнага камітэта Н. С. Ціханавіч Помнік (аўтар — скульптар Н. Томскі) узяў сабой фігуру пісьменніка ў перыяд росквіту яго творчых сіл.

На помніку — словы:

Вялікаму рускаму мастаку слова  
Нікалаю Васільевічу  
ГОГОЛЮ  
ад урада  
Савецкага Саюза  
2 сакавіка 1952 года

— Сто гадоў прайшло з дня смерці Гоголя, — сказаў у сваім выступленні Н. Ціханавіч, — але ўсё гэтак-жа ярка і моцна гукаць старонкі Гоголя, прывесчаныя апісанню рускага жыцця, не заваявалі фарбы яго пейзажных пейзажаў, не пазбавілі яго багатага, трапнага мовы, не знікла сідзі яго анішчальнага смяху, яго базілітаснай сатыры.

Ён напісаў у адным са сваіх твораў: «... Раптам стала відаць заліва на ўсе канцы свету». Вос і нашайшай такі час, і мы з вышнімі, на якую ўзяўшы савецкі народ, бачым пераўтварэнню родную нашу зямлю і людзей, што населяюць яе.

І сёння мы адчуваем гордасць і радасць, што ў нашай любімай, цудоўнай, выдатнай нашай сталіцы Маскве ўстае Гоголь, увабодзены ў вобразе, створаным новым савецкім мастацтвам, Гоголь, якому мы

сёння прыносім нашу любоў і ўдзячнасць. Няхай вечна красуецца гэты помнік, вечна будучы жыццё натхнёны творы Гоголя ў памяці патомства!

— Маладосць наша, якая пераступіла граніцы будучага, — сказаў І. М. Леонаў, — беражліва захоўвае ў сваёй памяці імя Нікалая Гоголя. У велічным разбегу сталінскага маршрута яна ўсё вышэй узнімаецца па ступеньках новых універсітэтаў, гідрэлектрастанцый і заводаў... і кіжкі Гоголя ляжаць разам з інструментам у яе нахадным рабочым падеуму. Усё больш выраза надыходзіць раіца чалавечства, і воль ужо відаць у сьветлайшай лімцы, што не адна руская, а ўжо добры дзесятак бойкіх, неабганімых троек імчыцца ў сацыялістычную далечыню, па шырокім тракту чалавечага шчасця. Дыма дыміцца над імі дарогі, грывіцца масты, усё адступнае і застэцадзі заду!

Няхай не змоўне ніколі натхнёнае рускае слова, на свята якога сёння сабралася наша Масква. Вечная слава Нікалаю Гоголю!

А. Е. Карнейчук, які таксама выступаў на мітынгу, зазначыў:

— Гоголь, як вялікі патрыёт сваёй Радзімы, бачыў не толькі жахі прыгоннага ладу, ён адчуваў, ён верыў у духоўную выдатнасць рускага народа, ён марыў аб тым часе, калі Русь будзе іншай і ён дадуць дарогі другім народам і дзяржавам. Але нават фантазія вялікага Гоголя не магла прабачыць той час, калі сарочынскі і міргародскія хлапцы і дзвучаты, выхаваны вялікай партыяй Леніна — Сталіна, становіцца таспаларамі жыцця, актыўнымі будаўніцамі камуністычнага грамадства.

Настаў час, калі новае, Савецкае Радзіма разам з народамі-братамі, аб'яднанымі навабей непарушнай сталінскай дружбай, паказвае светлы шлях да шчаслівага жыцця ўсім нацыям і ўсім народам свету.

## У сталіцы рэспублікі

У сталіцы рэспублікі — горадзе Мінску, у памяшканні Вялікага дзяржаўнага тэатра оперы і балета, на вечар, прысвечаны памяці Н. В. Гоголя, сабраліся дзесяты літаратуры і мастацтва, служачыя савецкіх устаноў, станаўчыя вытворчасці.

Над сцэнай, у акаймаванні жывых кветак, — вялікі партрэт пісьменніка.

Вечар уступным словам адкрыў старшыня рэспубліканскай камісіі па правядзенню стагоддзя з дня смерці Н. В. Гоголя лаўрэат Сталінскай прэміі Пятрусь Броўка.

— Вялікім пісьменнікам назваў Нікалая Васільевіча Гоголя Владимир Ильич Ленин і Іосіф Вісарыявіч Сталін, — сказаў П. Броўка, — У творчасці Гоголя з выключнай сілаю адлюстраваны нацыянальны рысы рускага чалавека, яго любоў да свабоды, шырыня марав, цвёрдасць характару, яго бізнесная алгата ў барацьбе з ворагамі. Творы пісьменніка высока ўзвалі рускую літаратуру багаццем зместу, нацыянальнай самабытнасцю, непераўзыдзеным майстэрствам.

Сто год прайшло з дня смерці вялікага мастака, а яго слова ўсё мацнее і мацее. Яно падыраецца на свеце ўсё болей і болей, несучы ў сабе невычарпаную сілу рускага гена.

Савецкія літаратары вучацца ў вялікага пісьменніка, яго майстэрства стала для

іх выдатнай школай. Лепшыя беларускія пісьменнікі — Ф. Багушэвіч, Я. Купала, Я. Колас, Б. Крапіва, М. Лынькоў і многія маладыя пісьменнікі — вучыліся і вучацца на неўміручых творах Н. В. Гоголя.

Ушаноўваючы памяць Н. В. Гоголя, мы ўшаноўваем перш за ўсё яго базіжэную любоў да радзімы, да свайго народа, дзеянні якога ён так выдатна ўславіў у сваёй творчасці. Мы ўшаноўваем яго творчасць таму, што яна дзімагае людзям выкрываць сучасныя чычывавак з Уол-стрыта, якія ганююць сёння не толькі «мёртвымі душамі», а і жывымі людзьмі, іх крывёю, таму, што яго творчасць дзімагае выкрываць уол-стрытскіх дзяржморав, якія душаць свабоду ў многіх кутках свету.

— Нашы сэрцы гавараць, — гаворыць, заканчваючы прамову, П. Броўка, — што руская зямля надарвала свету такога найвялікшага гена, якім з'яўляецца Н. В. Гоголь.

Даклад аб жыццёвым і творчым шляху выдатнага мастака-патрыёта зрабіў Міхась Лынькоў.

У заключэнне літаратуравыя вечары быў далены канцэрт. Артысты сталінскіх тэатраў выканалі ўрыўкі з твораў Н. В. Гоголя, а таксама з музычных твораў, напісаных на гоголеўскія тэмы.

## Жанчыны аднаго завода

Не знойдзецца зараз такой прафесіі, якой не авалодала-б наша савецкая жанчына.

Шмат жанчын працуе на заводзе «Гомсельмаш» імя І. М. Кагановіча. Многія з іх назаўсёды звязалі свой лёс з заводам, лічачы яго родным домам. Інжынеры і высокакваліфікаваныя станочніцы, тэхнолагі і фармоўшчыцы, майстры і радзімыя работніцы — усё яны самаздана ўдзельнічаюць у вялікай справе камуністычнага будаўніцтва.

У дровапрацоўчым цэху завода працуе майстрам раскрою Ніна Філіпаўна Гарбачова. Ад вучанцы-станочніцы да кіраўнікі вытворчасці і дзяржаўнага дзеяча — такі жыццёвы шлях гэтай прастай савецкай жанчыны.

Многія з гомсельмашаўцаў памятаюць, як у 1932 годзе 18-гадовай дзяўчынай прышла яна ўпершыню ў цэх.

— Спачатку станок не заўбеды будзе слухацца дабе, — гаварылі ёй станочніцы, — але ты рук не апуськай. Галоўнае — ушэўнаецца ў сваіх сілах.

Гэтыя словы глыбока запалі ў сэрца дзяўчыны. Вечарамі пасля гудка яна садзілася за кнігу, удумліва вучылася станок, тэхналогію апрацоўкі драўніны, пазнавала стругама аналізу свае памылкі і няўдачы. Назаўсёды яна запамінала дзень, калі самастойна пачала працаваць на станку. Праз некалькі месяцаў яе прозішча было занесена ў спіс удзельніцаў. Шлі гадзіны, расло майстэрства маладой работніцы. Яна становіцца брыгадзірам участка.

Мірную працу савецкіх людзей перарвала вайна. Завод эвакуіраваўся ў далёкі тым. З болем у сэрцы пакілае родныя мясціны і Ніна Гарбачова. На новым месцы ў гэтыя суровыя дні Радзімы дні яна працуе майстрам механічнага участка дроваапрацоўчага цэха. Не шкадуючы сіл, на 14 — 16 гадзін у суткі працуе Ніна ў імя хутэйшай перамогі над ворагам, аддае Радзіме ўсё свае веды і здольнасці, багаты вытворчы вопыт. Як аднака прабадзі годнасці, красуецца зараз на яе грудзях медаль «За доблесную працу ў Вялікай Айчыннай вайне 1941-45 гадоў».

Апраў-ж пасля перамогі над фашысцкай Германіяй Ніна вяртаецца ў Гомсельмаш на родны завод, каб уключыць сваю працу ўжо ў выпуск мірнай прадукцыі. Яе прызначаюць майстрам раскройнага участка. Умеда звязваючы агульнадзяржаўныя заданні з задачкамі калектыва участка, яна настойліва выходзіць у рабочыя пачуцці адзіннасці за кожную, нават самую маленку справу, пачуццё гордасці за сваю працу. На ўсяму заводу ідзе слава аб майстру Гарбачовай, аб яе ўважлівых адносінах да кожнага рабочага. Умеваю спа-

лучаць права адзіначальніца з творчай ініцыятывай калектыва ў яе вучачца многія кіруючыя работнікі завода.

У 1951 годзе гомсельмашаўцы вылучаюць Ніну Філіпаўну Гарбачову кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР. Выбарчыякі Пролетарскай выбарчай акругі № 177 адзінадушна аддаюць свае галасы за верную дачку Радзімы.

Цяпер Ніна Гарбачова па-ранейшаму працуе ў дровапрацоўчым цэху. На яе ўчастку створаны ўсе ўмовы для разгортвання асабістай ініцыятывы кожнага рабочага. Уважліва адносіцца яна да кожнай прапановы, накіраванай на далейшы ўздым вытворчасці. Дзякуючы яе дапамозе і парадам многія работніцы цэха сталі сталеаўнікамі. Станочніцы Захарона, Новікава, Жыдзюк, Казава, сёстры Маркова і іншыя працуюць на металу Антаніны Жандрэвай і Ольгі Агафонавай. Аперыцы на раскрою шлімаметрыя яны выконваюць толькі на «выдатна», працуюць зусім без браку.

Шмат жанчын працуе ў ліцейным цэху. Вось ужо каторы месяц ліцейшчыцы ўтрымліваюць Пераходны чырвоны сцяг пралетарства, і ў гэтым немалава заслуга жанчын цэха. Яны настойліва змагаюцца за павышэнне якасці ліцця, укараючы ў вытворчасць перадавыя металы працы.

Добрая слава ідзе на завод аб сяржаньшчыцах участка, якім кіруе майстар, Анна

Іванаўна Бабічава. На «Гомсельмаш» яна працуе звыш дваццаці год, вырастае за гэты час з неісправленай высковай дзяўчыны да кіраўнікі вытворчасці. Вызначоўца сваёй самазданай працай Дзіна Банготная, Марыя Салалухіна, Ліда Даманічкая, Марыя Абрамцава, Марыя Глазкова. Сяржань — гэта выроб, які служыць для ўтварэння пустаці ў адліцы. Робіцца ён са спецыяльнай сумесі, прычым ад яго якасці залежыць якасць ліцця. Каб дарага-каштуемы адліцы не ішла ў брав, сяржаньшчыцы павінны працаваць надзвычай чотка і акуратна. У частка з месца ў месца перавыконвае вытворчыя заданні, тут няма ніводнай работніцы, якая не выконвала-б норм выпрацоўкі.

Заўсёды першымі на брыгадных дошках паказчыкаў стаць прозішчы абрушчыцы Грыгарэвіч і Шапавай, фармоўшчыцы Калантай і Максіменкі, нажачніцы Акушкі, адмышчыцы алоп Максіменкі, выбарчыцы ліцця Жука, Расанавай і другіх.

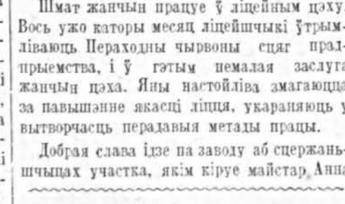
Ліцейныя працуюць жанчыны-канструктары. У цесным творчым супрацоўніцтве з перадавымі рабочымі прадпрыемства яны стварылі шмат новых канструкцый сельскагаспадарчых машын. Некалькі год таму назаві радавым інжынерам паступіла ў канструктарскае бюро завода Анна Пізаўцава. Яна правяла сваю ініцыятыву, свае здольнасці на практычнай рабоце і зараз ужо з'яўляецца выдатным канструктарам завода.

Інжынер-канструктар Марыя Крахмальная паспяхова працуе на ўдасканаленне канструкцыі дзіяльнай устаноўкі, інжынер Ніна Інко распрацоўвае канструкцыю халадзільніка, тэхнік Валенціна Волкава стварыла канструкцыю аўтавадкачкі.

Работай жанчын-інжынераў ганарыцца ўсё калектыву завода. Іх імяны вядомы далёка за межамі нашай рэспублікі.

Актыўна ўдзельнічаюць жанчыны прадпрыемства ў грамадскім і палітычным жыцці. Многія з іх займаюцца ў сетцы партыйнай асветы, вучацца ў вясчэрніх школах, на завочных аддзяленнях інстытутаў.

Жыццё жанчын буйнейшага ў Беларусі завода сельскагаспадарчых машын — гэта жыццё, якім жывуць усё жанчыны Савецкага Саюза. Партыя і ўрад шырока расчынілі дзверы для іх актыўнай дзейнасці ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі і культуры. Разам з усім народам савецкая жанчына змагаецца за пабудову камуністычнага грамадства, за мір ва ўсім свеце.



На абарону дэмакратычнай Карэі. Скульптурная кампазіцыя В. Козак.

В. СЯМЕНАУ,  
Р. МАРГОЛІН.

## Мая старэйшая сястра

Наша Галя раіна на зары  
Чыста-чыста ў хаце прыбірае.  
Залатыя рукі ў сястры,  
І каса ў Ганні — залатая.

Паглядзіце, як уталюна тут!  
Заблішчэлі вокны, як люстэрка.  
Зяюць сцены, зяе кожны кут,  
Зайчыкі-праменні — на талерках.

Я сваёй настаўніцай-сястрой  
Захацеў, работы, пахаліца:  
То паўторчыць верш яна са мной,  
То тлумачыць множанні табліцу.

Ля сястры я пасядзець люблю:  
Я майструю карабі з паперы.  
Буду я дарослым,  
Інжынерам, —  
Карабі сапраўдны зраблю!

А Гаўся кажа мне ў адказ:  
«Многа ёсць цікавых спраў наукола!  
Я люблю прасторны, ясны клас  
І ніколі не пакіну школу.

Я люблю і школьны гул, і ціш.  
Я хачу спыніцца каля парты,  
Дзе сядзіць над кнігаю малаш  
І складае літары ўпарта».

Гэтак часта марым мы з сястрой.  
Сонца ярка хату асвятляе —  
Сонцу падабаецца пакой,  
Дзе жыве Гаўся залатая.

## Галя стала піонеркай

Галіцыя — роўна дзевяць год.  
Яна ідзе па залі,  
Напэўна, знае ўсё народ,  
Якое шчасце ў Галя!

Напэўна, чула, як яна  
Давала абяцанне?  
Яна стала не адна  
Вясновым гэтым раннем.

А разам з ёй у стройны рад  
Саброўкі полеч стаі.  
Глядзюць на Галя ўсё атрад,  
Глядзюць з партрэта Сталіна.

Ён павітаўся, нібы, з ёй,  
Правой урочыста:  
«Насі сумленна гааштук свой,  
Ты — ўнучка камуністаў».

Яна, ўзімаючы руку,  
«Заўжды гагоў!» — сказала.  
І сонца на ёе значыць,  
На гааштукі зазямля.

«Дзень добры, юны піонер!» —  
Вясна плее, як быццам.  
А Галя хочацца цяпер  
Вучыцца

## Будучыя творы

Мастакі Савецкай Беларусі рыхтуюцца зараз да Усебеларускай выстаўкі 1952 года. Над новымі творамі плённа працуюць і мастакі-жанчыны.

Тэма новага палатна Раісы Кудрэвіч-гераціны падзіві партызанкі Рымы Шэрнінэвай. Мастак глыбока вучуецца гістарычны матэрыял, у якім асветлена барацьба палымянай партыёй Радзімы, якая аддала сваё жыццё за вызваленне роднага краю ад намецка-фашысцкіх захопнікаў.

Скульптар Вера Козак працуе над кампазіцыяй выразненнем партрэтаў знатнага селекцыянера і выдатнага чыгуначніка, над эскізамі скульптурных твораў на тэмы: «Агародніцтва» і «Вдомыя каучукаводы».

Над эскізамі партрэтаў аб выдатных людзях Савецкай Беларусі да Усеакасавай сельскагаспадарчай выстаўкі працуе скульптар Ольга Дзялюк.

Маладому пакаленню будаўніцкай камуністычнага грамадства будучы прысвечаны кампазіцыі Валерыяны Жалток і Галіны Ізвергіной. Ізвергіна таксама рыхтуе да выстаўкі палатно «Ля карты будоўляў камунізму». Мастакі пішуць новае беларускае пейзажы.

Над новым індустрыяльна-калгасным пейзажам Савецкай Беларусі працуе Галіна Азгур.

«Песня Радзімы» — тэма карціны Ядвігі Радзюльскай. Аляксандра Шымановіч рыхтуе візую пейзажы.

Тэма майёй карціны — «Укараенне мінуўшчыны навуцы ў сельскую гаспадарку». Я таксама спадзюся напісаць да Усебеларускай выстаўкі пейзаж аб калгаснай вёсцы.

Соф'я ЛЛ

## В пленуму праўлення ССП БССР

Прэзідыум Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР прыняў рашэнне аб скліканні 18 сакавіка гэтага года ў горадзе Мінску чарговага пленума праўлення ССП БССР.

Пленум заслухае і абмяркуе даклад старшын праўлення ССП БССР П. У. Броўкі аб выніках 1951 літаратурнага года і далейшых заданых Беларускай савецкай літаратуры.

У рабоце пленума прымуць удзел прадстаўнікі Саюза савецкіх пісьменнікаў ССР, а таксама члены літаратурных аб'яднанняў фіры рэдакцый абласных газет рэспублікі.

21 сакавіка гэтага года прэзідыум ССП БССР склікае нараду на пытанні літаратурнай крытыкі. На нарадзе будуць заслуханы даклады аб становішчы літаратурнай крытыкі ў часопісах «Полымя» і «Беларусь», у газэце «Літаратура і мастацтва»; Будуць абмеркаваны таксама новыя манарграфічныя работы аб беларускіх пісьменніках.

У рабоце нарады прымуць удзел крытыкі Масквы, Ленінграда, Кіева і другіх гарадоў СССР.

# Паэзія і яе ацэнка ў часопісе

М. КЛІМОВІЧ

Мінуў 1951 год. Прыйшлі, хоць і са спазненнем, апошнія нумары літаратурнага часопісу. Міжволі рука чалавека, які сочыць за літаратурай, пацягнуцца да гадзінных камплектаў часопісу: яшчэ раз перагараць, пераглядзець чым-жа парадкаваў нас і часопіс і літаратура?

Паэзія, як вядома, самы рухомы род літаратуры, а атрытаў беларускіх паэтаў адзіна з найбольш моцных ва ўсёсавязнай літаратуры. Гэты атрытаў узначальнае цэлае група паэтаў, якія ўстаючы Сталінскіх прэмій. Усё гэта дала дакладна меркаваць, што ў чым іншым, а ў адстававанні ад жыцця мы назімаем паракладнае ў часопісе «Полымя» за 1951 год, за службу ў іменна гэтага паэтыка. Праўда, часопіс надрукаваў тры паэмы: «Шабрадзі» А. Зарыцкага, «Песню пра Туркменскі канал» С. Дзяргяка, «Дзі, мой сын» А. Валюжына, звыш ста вершаў, у тым ліку 25 вершаў маладых паэтаў: Уладзіміра Падвешчэка, Міхаіла Друшчыка, Івана Гурбана, Генадзія Кляўко, Міхаіла Лазарука, Уладзіміра Малешкі, Сяргея Макаранкі, імяны якіх амаль не сустракаліся раней. Надрукаваны таксама пераклады з 8 украінскіх паэтаў і з 2-х рускіх, аднаго армянскага і аднаго беларускага паэта. Тэматыка гэтых твораў самая разнастайная. Паэты ўсаўляюць савецкіх людзей — барацьбітоў за мір ва ўсім свеце, за ўмацаванне абароны нашай краіны, аглядаюць творчыя поспехі будучыні ў савецкай патрыятычнай і інтэрнацыянальнай салідарнасці з барацьбітамі за лепшы лёс чалавецтва ва ўсім свеце. Кожнаму, хто назімаецца з раздзелам паэзіі ў «Полымя», запамінацца, напрыклад, вершы Міхаіла Калачынскага з цыкла «Над сцягам міру» — «Брэсцкая крэпасць», «Натураль», «Кіраўнікі», «Саўхасны агітатар».

У гэтых вершах чытаць спадзевацца арыгінальнае раскрыццё тэмы міру на матэрыяле штодзённых жыцця і вучобы нашай савецкай Арміі — абаронцы міру ва ўсім свеце. Чытач пабачыць арна вышэйшую роўню паміж салдатамі двух процілеглых лагераў: з аднаго боку — людзі, якія вартуюць сваю жывоць і міру працу, а з другога боку — злісхваляўскія майстры значыных спраў, якія прадказваюць міністры і прэм'еры тэйкам ад сваіх народаў у нашым краіне сваіх пазіцыяў дзверы. Чытач запамінаць рад бліскучых лірычных вершаў Максіма Танка, у якіх перадаецца глыбокае інтанавае чакаванне пацудзі, такіх, як «На захаднай граніцы», дзе па-новаму вырашаецца традыцыйнае для беларускай літаратуры тэма аб награнацішчых і такіх, як «Дыфэрал», які вывачае праграмае натрабаванне для ўсёй савецкай паэзіі — «справадзіць у магучым гімне дзень камунізма залаты». Чытач парадуюць некаторыя вершы старэйшай беларускай паэзіі Канстанціна Буйлы — «Вартанам граніцы», «Назвы Хімету», у якіх яна, выпрабаваны памылі, указаны ёй друкам, спрабуе абароніць на спадчыну свайго першага рэдактара — Янікі Купалы, пераняць і асвоіць яго баявы грамадскія інтанацыі.

Чытачу будзе радасна адзначыць цёплае, непасрэднае пацудзі ў вершах маладых паэтаў У. Падвешчэка («Дружба»), М. Пенкрат («Гудзі»), М. Лазарука («Сучаснікам»). Аднак, добрых вершаў у «Полымя» не шмат. Да іх можна дадаць тры вершы А. Валюжына, А. Зарыцкага, С. Дзяргяка аб Карэі і інш. Вось той узровень, на якім павінен быў трымаць нашу паэзію часопіс «Полымя». На жаль, рэдакцыя амаль палову таго, што друкавала, апуская ніжэй гэтага ўзроўню. У выніку ў «Полымя» былі змешчаны такія вершы, у якіх вялікі грамадскі ідэялізм падчас быццямі дробязямі, запэва абробненымі індывідуальнымі пацудзімі, і тым замест абатушаным і тыпізавым на першы план выступае ўласнае «я» паэта.

Рэдакцыя часопіса магла-б указваць паэту на зрыны ў форме ці ў задуме і дабіцца іх выпраўлення. Аднак часта імяна гэтага і не зраецца. Адзначым вуснамі Б. Бур'яна («Полымя» № 3, ст. 159) паэту Ш. Валюжына за вершы «Дремлет август в суходоле» і «Осен в шубе льняной бродит у дубовня», рэдакцыя праз два нумары даруе надобныя вершы А. Валюжына ў вершы «Ялаванкі ў небе» («Трактар у барознах цёпых полей», «Лета каласістае ў іракохас звыла за райой»), а ў прыдлучу часам і проста не звартае увагі на парашанне логікі і граматыкі: «Шыб коніца бліснула надвоўмі на шлях», Антон Валюжына, які дэб'ютуе паэт, і асведчыць ён гэта ў тым жа «Полымя» паэмай «Дзі, мой сын». Паўрад ці адмовіўся-б ён перапісаць і гэты свой твор, калі-б рэдакцыя ўказала на яго хібы. Паэма «Дзі, мой сын» заслужыла прызнана добрым паэтычным творам, які ўсаўляе мужнасць абаронцаў Брэста, гераізм савецкай жанчыны, перамогу жыцця над смерцю. Правільна спазнае паэт у ёй суровы рэалізм і багата-кажучыя элементы: гераізм савецкіх людзей у барадзіце за свабоду і незалежнасць свайго Радзімы назімаецца будзе акружан ароедам казачыні сілы і велічы. Ды і вобраз Ігнасіка — дзесяцігоднага хлопчыка, якога маці адсылала ад себе, каб да самай смерці застацца сирот гераіш, што абараняў Брэст, — вымагаў не толькі суровых рытміч аб тым, як людзі аб'явілі ворага «ў гільях на грудзі», але і цёплай песні аб крывіччынах, аб жыватворчым пачатку магучыні сілы, якая ніколі не будзе натураваў ворагу. І ў гэтым тэма эк-

заш, што пераходзіць ад рэальнага да казачынага ў гэтай паэме не ўсюды апраўданы. Ён апраўданы ў перадачы думак маці аб сыне, які «крывіччай спынаецца ў жыта», у думках самога сына аб пудоўным ароху, што праводзіць яго паміж небасечных мясцін. Але ён зусім не апраўдан у разуме Ігнасіка з партызанамі, калі ён дакладнае камандзіру аб вышых свайго разведкі ў такім стылі:

І кожны куст, і кожны пень  
Міне хавалі, ім — я свой.  
Разорка мой хавала сень:  
Я свой разорны вузкой той.  
І кожны яр і бугарок  
Міне хавалі — дораг ім.  
Міне тэра змрок — наступіць змрок.  
Я дораг зорам залатым.

Зусім відавочна, што паэт гвалтоўна ўплывае ў кожную рэальную фразу Ігнасіка свае казачныя таўмачэнні і не дапамагае, а перахвалівае гераію. Алісанні Масквы ў паэме зроблены цёпла і перадаюць пацудзі гераію, які стаў суворожым, але, на жаль, яны змянілі сабой паказ такога важнага перыяду ў жыцці гераію, які вучоба ў Суворожскім вучылішчы, і гэтаносіць значную шкоду паэме. Усё гэта такія хібы, якія рэдакцыя магла-б выпраўдзіць пры ўмове настойлівай работы з аўтарам.

Тое самае здарылася з С. Дзяргякам. Сілу сваю, як паэт, ён раскрыў у паэме «Песня пра Туркменскі канал» («Полымя» № 4). Даручы сказаць, што наша крытыка не зусім правільна аднавіла гэтую паэму, гіпербалізаваўшы ўдзяленне аб яе нібыта цяжкай і старажытнай мове. За такую цяжкасць і старажытнасць была прынята некалькі ўмоцненая метафарычная нагрузка радка, якая ўласціва самому стылю паэта. Але ў «Вершы аб Міску» рэдакцыя павіна была ўмяшчаць, бо ў іх няма нічога, апроч дробязяў узаснай біяграфіі паэта і яго велікіх тыманых «справадзіць» да «спашчадзіць», якім ён хацеў-бы звільне саўхаснаю струной». Не ведаю, як нашчацкі, а сучаснікі паэта засталіся гэтым вершам дужа незадаволенымі: ні вобраз Міска, ні вобраз Купалы ў ім не атрымалася. Ды і сам паэт запамінаць толькі тым, што ён «слаў» у кожным кут і «буцьне сабе». А той-сёй з сучаснікаў нават паморшчыўся, што паэт адвольна пераносіць пацудзі і «вышчэпаль» такія казкі, за якімі ледзь угадваецца думка.

Не варты было-б рэдакцыі дазваляць М. Калачынскаму пасля добрых вершаў у пачатку года друкаваць больш чым сараць вершам Кірэнікі і інш. Напрыклад, «Беларускія зубры» і «Спадчына» («Полымя» № 9). Можна было-б не друкаваць велікіх слоўных вершам Хв. Явіцкі («Станішы «Палессе»»). Варты можа было-б больш прыдзірацца аднесці да верша Анастасія Вялікіна «Дзяўчына і сонца» (за народнага), дзе шмат недарэчнасцяў, якіх паэт ніяк не мог узіць з «народнага» («Полымя» № 11). Недарэчна тут перша-перш «туркатане машыны», якой дзяўчына «аён у полі поле»: такой машыны яшчэ няма ў прыродзе. Недарэчна прапавою сонца, каб дзяўчына «вышла ў поле талы, калі яно будзе «пакельнае», і, вышаўшы, глядзець на сонца «Граніці», калі яно яшчэ «спякельным» не было. Недарэчна карціна засухі, ад якой дзяўчына «справадзіць стала», а тым больш недарэчны вывад, што з гэтай прычыны «ў хлопца сэрца ад смугі завала». Для верша, узятага з народных твораў (фізічная праца не усё дзівочай красы), — прапушчана праз столькі недарэчных дэталей і сітуацый, што ад народнай дакладнасці і прастаты ў ім нічога не засталася.

А вось верш К. Кірэнікі «Васількі». У ім адмаўляецца захваленне васількам у старой паэзіі і ў народнай творчасці: краса васілька афеммерна: ён — «пустэ» і спадарожнік беласці. Думка бадай што і правільная. Але як праводзіцца гэтае адмаўленне? Метадам негатыва. Дзяўчыны вышынаюць васількі і дораць хлібам сарочкі, а потым «і не глядзі дзяўчыны на свой вышынаюць узор», — нібыта васількі былі такім абсалютам, што спынілі ўсе васеллі на сьвеце. Была хлаццоў, якія карысталіся вышынаю ў васількі сарочкам, адразу знікла, калі яны надзявалі сьніж камбінезонам, нібыта карысць трактараў зменшылася-б ад таго, што хлопцы сьнялі-б у вышынаю сарочка. Паэт патрабуе: «новыя дай вышынаюць узоры для прадавітых дзяўчаты і падказвае, што замест васількоў варты было-б даць «дэбнае мора», якое «коціцца за далінамі». Паўрад ці згодзіцца хлаццоў надзець сарочку, вышытую такім пейзажам, — ён хутчэй за ўсё апране старую з васількам.

Друкавала «Полымя» і такія вершы, дзе гэты мета «негатыва» прымяняўся толькі часткова, хоць і парухаў адзінага сістэмы вобразаў і перахваліваў дэласнасці твора. Але гэта было вобудым. Была заключалася ў тым, што рэдакцыя не толькі не даўважала шкоднасці гэтага метаду, але пераправадала яго ўзвяд над абарону ў рэспубліку В. Кляшчэнікі і «Песні і вершы» А. Рускага («Полымя» № 7, ст. 151—153). Гэты абарона заключалася ў праммерным расхвалванні ўсіх вершаў Рускага, нават такіх, якія «як праблеў мане Цімох». Аўтар рэцэнзіі пачаў з інтэрмінага захвалвання: «Велікі па-

шых дэві, дыханне Сталінскай эпохі адчуваецца ў кожным яго творы. Гэты рыса выяўляецца не толькі ў падборы тэм для песень, але і ў кожным іх кампаненце (?), у тэмбры (!!) і паэтычным голасе песенніка». (ст. 152). «Пераканаўшы» такім чынам чытача, В. Кляшчэнікі пачынае, тасэма захвалювацца, хваліць і тое, што ўзята з фальклора і творча пераасэсавана і перароблена Рускам (а талюга ў Руска няма!), і тое, што механічна ўзята са старога фальклора і на яго «напелены» на метад негатыва асобныя адзінкі сучаснасці. Артыкул В. Кляшчэнікі — панегірычны і неабгрунтаваны — не даў ніякай карысці ні Рускаму, ні літаратуры. Ён не павінен быў трыццаці на старонкі «Полымя».

Які вывад можна зрабіць? Адна паэзія ў «Полымя» за 1951 год вёўся бясцёмна. Рэдакцыя не імкнулася зрабіць яго спраўдлым аўтарам становішча паэзіі ў беларускай літаратуры, яна дапамагала паэтам павышаць якасць свайго твораў. Бясцёмнасць адчуваецца і ў падборы твораў для перакладаў. Гэта відаць нават з таго, што перакладзена з рускіх паэтаў і паэтаў краін народнай дэмакратыі. Здыўнае тасэма адсутнасці твораў А. Кулішова, П. Броўкі, П. Габэкі, П. Панчанкі, — нібыта яны нічога не напісалі ў мінулым годзе.

Бясцёмнасць і бясілаванасць адчуваецца і ў раздзеле крытыкі паэтычных твораў. Часопіс апублікаваў некалькі добрых дасядачых артыкулаў: С. Майкравіча — «Янка Лучына», В. Івашына — «Літаратура-эстэтычныя погляды маладога Янікі Купалы», М. Лукавіча — «Прапа паэта», надрыхны рэцэнзіі У. Мехова аб кнізе вершаў В. Таўлая, В. Крыштала — аб вершах П. Панчанкі і інш.

Уносіць свежы струмень сваім стылем і смелай пастаючымі пытаннямі малады крытык Б. Бур'ян. Але, на жаль, праз усё свае артыкулы ён правіць толькі агул праблему — як знайсці судаводнасць паміж дэкаларатыўнай паэзія і практычным а жыццёвым Шкала, што ён паспрабаваў вырашыць гэтую праблему на звычайным матэрыяле — на творчасці двух маладых рускіх пісьменнікаў — П. Гарулёва і Ш. Валюжына і трох маладых беларускіх пісьменнікаў — Р. Сабаленкі, Р. Няха і М. Гамолкі. Трыма дзіна такога аб'яднання «спарамі» і «тробамі» паэты з розным стылем, розным вопытам і рознымі ступенямі паэтычнага майстэрства. Трэба сказаць, даручы, што малады крытык часамі аперыруе цытатамі такім чынам, што яны супярэчаць яго вывадам. Ён, напрыклад, хваліць радкі з верша Сабаленкі:

Я на чорны рынак не панёс  
Ні сваіх пацудзі, ні імкненняў.

А чытачу будзе незразумела — за што ж тут хваліць? Навошта для рытарычнай «прыгажосці» паэту было адмаўляць абываачнае, якога яму нішто не прадыктуе? Наадварот, на такіх радкі трэба было ўказаць Сабаленку, як на дрэннага. Не згодзіцца чытач з «заганасцю» такіх радкоў, якія цытуе Б. Бур'ян у Гамолкі:

Шаша кладзецца пад калёсы,  
Нібы пасцелены дыван.  
Узбоч бары, мятэжкі, вёскі  
І далі светлая палля.

Наважэ адтрымаўся і з двума артыкуламі пра творчасць П. Броўкі, якія напісаны крытыкам А. Кучарам і У. Агеевічам. Справа ў тым, што артыкул У. Агеевіча ў многім абвргае артыкул А. Кучара, хоць і не называе апошняга, а толькі робіць намер на яго, калі піша: «Рэвалюцыйная метафізіканасць і жыццёсправадзіць ашчымістчына сьла даваеннай паэзіі Пятруся Броўкі, не ўнутрана цэласнасць і трываласць няк не могуць быць абываачанымі ў рытарычнасці і паважлівасці, як гэта спрабаваў даводзіць некаторыя з «крытыкаў» (ст. 80, «Полымя» № 10). Агеевіч абвргае (таксама без спасылка на Кучара) і той тэзіс, што «адраўным пунктам для паэта пры стварэнні паэмы «Кацярына» паслужылі творы Некрасава аб рускай жанчыне і аднайменна паэма Тараса Шэўчэнікі («Полымя» № 2, ст. 138) і тое, што хроніка паэзіі, як фон для біяграфіі Кацярыны, паказан так, «што гэты падзеі там выцягваюць бледным». Агеевіч сцвярджае: «Не, гэта не проста літаратурны вобраз і яго паэтычная інтэрпрэтацыя! Перад вамі жыць чалавек, Кацярына, «бабылёва чітка» (ст. 81, № 10), а хроніка паэзіі, «самі паэты, якія малюе ў сваім творы Пятруся Броўка, настолькі папоўнены канфіктысцю, барадзію і супярэчлівасцю, што драматызм дыктуецца як-бы сама матэрыялам. Але імяна гэты матэрыял, які дапоўнен бурнасцю рыту, вядомае увагай паэта» (там-жа, ст. 81).

Супрацьстаўляе У. Агеевіч свае безумоўна становічыя апанкі раду твораў П. Броўкі ў многіх мясяцах там, дзе А. Кучар палічыў патрэбным, хоць у самай «абшчэпальнай» форме, указваць на недахопы. Па-сёй не зацікава гэтага спрэчка паміж крытыкамі: можа-ж крытык мець сваю думку! Але нас зацікава паэзія рэдакцыі «Полымя»: чаму яна хваліла адначасна, на якім пункце погляду яна сама стоіць у ацэнцы хвадзі-бо тэй самай «Кацярыны»? Ці не думае яна даць яшчэ трое артыкул, які выважа ўжо не ўласную думку, але прымырды супярэчлівыя ацэнкі твора паэта?

Усё гэта — яшчэ адзін паказчык таго, што і суровай крытыкі паэзіі рэдакцыя займалася без прудуманага плана, без вывучэння і асвятлення найбольш жыццёвых, дыкавых і неабходных для паэзіі пытанні і праблем.

# Слова на сцэне

Больш года прайшло з дня выхду ў свет геніяльнай працы І. В. Сталіна «Марксізм і пытанні мовазнаўства». Гэтая праца зрабіла пераворот у навуцы аб мове і стварыла ўсе ўмовы для далейшага развіцця пытанняў мовазнаўства і блізкіх да яго навуковых і мастацкіх дысцыплін, у тым ліку і сцэнічнага слова.

Роботнікі тэатра кожны дзень маюць справу з мовай, словам. З дапамогай сваёй трымаюць жывую сувязь паміж драматургам і глядачом, уплываюць на фарміраванне яго эстэтычных густоў. Але пельга стварыць добры спектакль, калі калі твора мовы будзе знаходзіцца на тым узроўні, на якім яна знаходзіцца цяпер у беларускіх тэатрах. Каб пераказацца ў гэтым, дастаткова паслухаць некалькі спектаклаў у тэатрах імя Янікі Купалы, Якуба Коласа, Пінскі абласны тэатры, у тэатральным інстытуце. Аб дрэнным становішчы сцэнічнай мовы шмат гавораць актёры і пісьменнікі, асабліва пры абмеркаванні новых паставак. Галоўным недахопам у сцэнічным слове з'яўляецца адсутнасць навукова распрацаванай, праверавай практыкай арфаэпіі і фанетыкі беларускай мовы, якія дазвалялі-б наведзіць строга парадок у сцэнічнай мове. Бытуе блытаніна ў вымаўленні слоў, у пацудях. Напрыклад: таварышы і таварышчы, шкёла і шкёла і інш. Нават у адным і тым-жа тэатры розныя актёры часта адно і тое-ж слова вымаўляюць па-рознаму, не кажучы ўжо аб недакладнасці вымаўлення характэрных для беларускай мовы калячэткаў.

Такое неспрыяльнае становішча са сцэнічным словам складалася ў выніку недастатковай увагі да культуры мовы.

Беларускі савецкі тэатр, нягледзячы на сваю прафесійную маладосць, вылучыў такіх майстроў слова, як Габэў, Ждановіч, Ілініскі, Малчанюк, Платонаў, Гэжэцка і другія. Мне здаецца, што ў іх актёрскім поспеху найбольшая доля прыпадае на мастацкую мову, блізкую да народнага гучання і багату жыццёва-прадзіўнымі інтанацыямі. На жаль, вопыт гэтых майстроў сцены не паслужыў выхадным момантам для фарміравання на яго аснове агульнай, абавязковай для ўсіх тэатраў законаў беларускай сцэнічнай мовы. У недарэчным становішчы аказалася фанетыка. З ёй амаль не лічыцца ў часе работы над п'есай, або займаюцца перагукляра, ад выпадку да выпадку. А між тым, прадуцчы сістэматычна і паліблена над фанетыкай беларускай мовы, над яе гукавым складам, г. зн. над вымаўленнем слова, мы актыўна ўплывалі-б на яе жыццём прыкладам і ўздымалі-б мастацкую каштоўнасць стварэння вобразаў.

Беларуская мова мілагучная і напеўная. Але як часта губляюцца гэтыя ўласцівасці на сцэне! Які разнабой у вымаўленні адваецца з прычыны адсутнасці адпаведных цвёрдых правіл у гэтай галіне! Паспее час калектыўнымі намаганнямі скончыцца з адставааннем аднаго з важнейшых элементаў тэатральнага мастацтва — жывога чалавечага слова на сцэне. Гэтыя намаганні трэба пачаць з тэатральнага інстытута, з якога маладыя актёры выходзяць з сур'ёзнымі моўнымі хібама. Пасля чатырох год на-

А. СКІБНЕЎСКІ,  
галоўны рэжысёр тэатра  
імя Якуба Коласа

вучання яны не атрымліваюць тут трывалых вехаў на мове. У выніку малады актёр пакідае навуцальную ўстаноўку са слабым велічнем законаў роднай мовы, не кажучы ўжо аб навуцальнаму артыкулінаму моўным дэф'ектаў, якія не выпраўлены педагогамі. Інстытут павінен навуцчы сваіх выхаванцаў зорна карыстацца беларускай мовай, а яго кафедры — вёсці навуковую работу ў гэтай галіне, да чаго, даручы сказаць, яны і зацікаваны.

Натуральна, што самі тэатры пры ўсім жадаюць не адозлоць у сваіх паставаках рэзка папешчыць культуру мовы. Даручы мы на гэтым павіны пісьменнікі і мовазнаўцы.

Першы заставай у гэтым кірунку з'явілася работа К. Крапіны «Задачы беларускай літаратуры ў святле працы І. В. Сталіна». Аўтар ставіць перад пісьменнікамі задачу шырокага сфарміравання лексічнага магічымасцей свайго роднай мовы. Без паспяховага вырашэння гэтай задачы беларускія пісьменнікі і драматургі не гэта дамагчыся ўзнавіцца якасці сцэнічнай мовы.

Дрэнна, што нашы тэатры рэдка ставяць беларускую класіку — гэтую скарбніцу народнай і літаратурнай мовы. П'есам Янікі Купалы і Якуба Коласа, Кандрата Крапіны і Пятра Габэкі, якія і п'есам другіх беларускіх савецкіх драматургаў, фарміруюць сцэнічную мову, ронць яе мастацкай.

Мы павіны прызнаць, што ў сучасных беларускіх драматургаў, ад дэкаларатыўна выключэннямі, бедны слоўны запас; мова іх засмечана мясцовымі гаворкамі, жаргонам. Такія п'есы дэжа «слухаць»: яны стамляюць глядача слоўнай адставаісцю, пазабываюць актёраў магічымасці карыстацца характаром роднай мовы, ствараць з яе дапамогай поўназвонныя вобразы. Асабліва гэта адчуваецца ў перакладных п'есах. Арыгіналы вельмі топаць у сваёй якасці ад перакладаў, асабліва калі п'еса перакладаецца ў «спажарным» парадку. Тады са сцены гучыць шырая суконная мова, багатая штампаванымі, сцёртымі словамі, сказмамі, канцылярызмамі.

І наадварот. Як пудоўна сьлухаюць глядачы камедыю К. Крапіны «Шяцкі жарваранкі», асабліва першы акт. Аўтарам шырока выкарыстаны ўсе лексічныя магічымасці свайго роднай мовы. З гэтай прычыны сцэнічнае гучыць поўназвонна, ярка, слова захаліла актёра і глядача. Знаходзіцца многа інтанацый і нюансаў у яго афарбоўкі. Слова падобнае так, што яно не толькі вызывае думку, ітэю, але і з'яўляецца называюч дзействам. Няма выпадковых фраз. Слова моцна падэгнаны адно да другога. Тое самае, але яшчэ ў большай ступені, можна сказаць аб паэтычнай мове п'есы Янікі Купалы «Раскіданае гняздо», пастаўленай на сцэне тэатра імя Якуба Коласа. Варты ад-

значыць, што ў гэтых работах нашага тэатра мошні за ўсё патрабавалася дапамога педагога па мове. Аўтары мовай сваёй п'ес дапамагалі правільнаму іх сцэнічнаму гучанню.

Прыклад, варты ўсялякага пераіманна! Нам здаецца, што барацьба за чыстату сцэнічнай мовы павіна вёсціся ў трох галоўных кірунках.

Першы кірунак — гэта павышэнне патрабавальнасці да літаратурнай крыніцы мовы — пісьменнікаў і драматургаў. Сваю пісьменнікаў трэба дамагацца такога становішча, каб майстры слова займаліся перакладамі, былі рэдактарамі і кансультаантамі п'ес маладых драматургаў і сарпаўднімі прадзвільнікамі ў беларускай літаратуры моўных традыцый Янікі Купалы і Якуба Коласа.

Кандрат Крапіна правільна сцвярджае, што ў пісьменніка павіны быць дакладны адносіны павіны быць устаноўлены, перш за ўсё, да новых і запавячаных слоў, асабліва з рускай мовы. Шматтыковым сувязі беларускага народа з рускім узбагацілі беларускую мову, пашырылі яе слоўніковы фонд. Рускае слова ў беларускай мове ўсё больш актыўна выпяняе словы перагукляра, на той ці іншай прычыце падвоўны для яе.

Нам здаецца, што запавячаны і новыя словы з рускай мовы павіны прымацца і гучаннем набліжана да яе, бо разам з запавячанае лексікай у беларускую мову ўваходзяць новыя гукі і фанемы. У інтэрэсах глядача і тэатра мы лічым, што сцэнічная мова не павіна ітучыць атрымлівацца на аджыўшым, не быцунучым у народзе фанемах, а набліжана ў сваім гучанні там, дзе гэта не супярэчыла звычэй народнай беларускай мовай, да фанетыкі братаў рускай мовы. Байскім прыкладам гэтага з'яўляецца пераклад П. Габэкі п'есы «Тры сястры» А. Чахава і моўнае гучанне гэтага спектакля на сцэне тэатра імя Якуба Коласа.

Другі кірунак — гэта працтычнае пошукі работнікамі мастацтва, актэстамі, рэжысёрамі, кафедрамі мовы тэатральнага інстытута больш дакладнай зычкі беларускай мовы, а таксама шляхоў максімальнага набліжэння сцэнічнай мовы да народнай.

У вырашэнні праблем мовы адпальва зацікаўлены работнікі літаратуры, навукі і мастацтва. З гэтай прычыны ўзнікла неабходнасць аб'яднаць і накіраваць іх намаганні шляхам скляпання спецыяльнай нарады па пытаннях беларускага мовазнаўства і ў прыватнасці, арфаэпіі і фанетыкі. Перад такою нарадай павіна быць падладана дыскусія ў Саюзе пісьменнікаў, у тэатра, Гэтай дыскусія дасць цёпны матэрыял для дакладу па пытаннях сцэнічнай мовы.

Мы, работнікі тэатра, разам з пісьменнікамі павіны дамагацца таго, каб са сцены беларускіх тэатраў гучала прыгожая і музычная беларуская мова.

## У секцыі дзіцячай літаратуры

26 лютага адбыўся сход секцыі дзіцячай літаратуры. Са справаздачным дакладам аб рабоце секцыі выступіў Аляксей Якімовіч.

За мінулы год былі абмеркаваны апошні А. Чарнышэвіча і Авеціна, паэмы для дзяцей К. Кірэнікі і М. Калачынскага, новыя вершы Э. Агнявет, В. Сурскай. У дзіцячай літаратуры з'явіўся рад новых імён. Дастаткова сказаць, што ў мінулым годзе выдалі свае першыя кнігі для дзяцей 15 маладых аўтараў.

Разам з тым, як адначасна дакладчык і выступаўшыя ў спрэчках Я. Маўр, А. Міронаў, Т. Хадкевіч, А. Кулакоўскі, М. Лужанін, П. Кавалёў, секцыя недастаткова аказвала дапамогу маладым дзіцячым пісьменнікам. У выніку гэтага многія творы з'яўляюцца ў друку недарэкаванымі, нікімі на сваіх мастацкіх якасцях. Зусім мала зроблена ў стварэнні кніг для самых маленькіх чытачоў. Да ўзлезу ў рабоце секцыі часта прыцягваюць шырокі актыв грамадскіх устаноў. Пропанавана, каб абмеркаванне новых твораў праводзілася з шырокім удзелам работнікаў ЦК, ЛКСМБ, Міністэрства асветы, супрацоўнікаў рэдакцыі дзіцячай літаратуры, выдавецтва, педагогаў.

Абрава новае бюро секцыі дзіцячай літаратуры ў наступным складзе: Я. Маўр, А. Якімовіч (старшыня), Т. Хадкевіч (намеснік старшыні), М. Аўрамчык, І. Сіўцоў (сакратар).

## СМІНАР САМАДЭЙНЫХ КАМПАЗІТАРАЎ

У Віцебску адбыўся семінар самадэійных кампазітараў вобласці. У ім прынялі ўдзел кляды розных узростаў і прафесій. Сярод удзельнікаў семінара — электратэхнік Г. Шадурыскі, настаўнік Ф. Чарноў, служачы В. Лагуноў, пенсіянер С.



КІНО

# „Пржэвальскі“

(Новы каляровы мастацкі фільм).



Кадр з кінафільма.

Нікалай Міхайлавіч Пржэвальскі... З гэтым імем непаруна звязана ўяўленне аб чалавеку выключнай волі і мужнасці, вялікіх творчых дзяржанняў, сапраўды арлінага палёту навуковай думкі. Гэтае імя гаворыць аб велічы айчынай навуцы, у гісторыю якой Пржэвальскі ўнёсў незабыўны старонкі, аб найшырэйшых дасягненнях, што адкрываюцца перад вучоным, які прысвячае сваю працу, сваё жыццё Радзіме і на-роду.

Новы каляровы мастацкі фільм «Пржэвальскі» з вялікай мастацкай сілай раскрывае перад глядачом высокародны навуковы подвиг іудобнага рускага вучонага і падарожніка. Пастаноўшчык С. Юткевіч, сцэнарысты А. Спешнеў і В. Швейцэр разам з калектывам таленавітых савецкіх і кітайскіх актараў стварылі яркі мастацкі твор. І вось што асабліва хочацца адзначыць: апавяданне аб мінулым, стваральнікі фільма здолелі вызначыць у ім найбольш істотнае, галоўнае, дзякуючы чаму расказ аб падзеях мінулага ажыў, набыў ідэйную завершенасць, загучаў жыва і надзеіна.

Фільм паказвае выдатны навуковыя заслугі Пржэвальскага, які ўпершыню даследаў неабсяжныя прасторы Цэнтральнай Азіі, больш дзесяці год працу ў седле, прабіраючы са сваімі адважымі спадарожнікамі па камяністых горных сцёжках, па бяскарыяных пустынях, пераходзячы праз бурныя горныя рэкі, пераадолюючы пакрытыя вечным снегам вяршыні. Здымкі, якія праводзіліся непасрэдна ў тых месцах, дзе падарожнічкі Пржэвальскага, дазволілі паказаць у фільме разнастайнасць і багацце суровай прыроды Азіі, а таксама таямніцы шматлікай цяжкасці, з якімі давялося сустрэцца адважным рускім падарожнікам.

Шматлікія перашкоды, якія ставіла на шляху даследчыка суровая прырода, ускладнялі найцяжэйшымі матэрыяльнымі перашкодамі, якія царскі ўрад ставіў перад Пржэвальскім, усяляк урэзваючы і без таго нікчэмныя грашовыя сродкі, што адпускаялі на арганізацыю экспедыцыі вялікага навуковага значэння. На шляху Пржэвальскага паўставалі і руіны, махровыя рэакцыянеры ў навуцы, якія халопствалі перад замежнымі «аўтарытэтамі», паўставалі ваўнічыя царкоўнікі, якія з ярасцю абрушваліся на вучонага за тое, што ў сваіх даследваннях ён кіраваўся не вучэннем царквы, а розумам, «кнігай быцця», якой для яго была прырода. Пржэвальскі, ролю якога выконвае арт. С. Папаў—гэта перш за ўсё мужны барацьбіт, сапраўдны воін у навуцы, які пераадоляваў на сваім шляху ўсялякія перашкоды. Вялікае патрыятычнае пачуццё кіруе ўчынкамі Пржэвальскага, напоўненага верай у пера-

могу перадавой рускай навуцы. Ён смела ламае надуманыя, нежыццёвыя схемы замежных авантурыстаў, узабагачае навуку новымі адкрыццямі. Побач з ім, з вялікім вучоным, ішлі простыя рускія людзі — афіцэр Рабароўскі (арт. В. Ларыонаў), салдаты Егораў (арт. Б. Цанін), Шэлестаў (арт. Г. Слабінск), Ірычынаў (арт. Ц. Шагын). І гэтыя людзі, людзі з народа, дапамаглі Пржэвальскаму ажыццявіць самую смелую замысль.

У поўнай адпаведнасці з гістарычнай праўдай фільм расказвае аб чалавеканенавіснай дзейнасці англа-амерыканскіх «цывілізатараў», якія імкнуліся сарваць экспедыцыю Пржэвальскага, не дапусціць пранікнення ў Азію рускай навуцы. Пржэвальскаму і яго саратнікам, рускай навуцы ў цэлым супрацьстаяў у фільме лагер злосных ворагаў чалавечтва — англійскіх і амерыканскіх капіталістаў, дыверсантаў і бізнесменаў пад маскамі «вучоных», лютых каланізатараў, якія марылі аб заняволенні народаў Азіі. Сутыкаюцца дзве непрымірымы ідэалогіі: ідэалогія братэрства і дружбы свабодных народаў, якая знаходзіць сваё ўасабленне ў дзейнасці Пржэвальскага, і чалавеканенавісная, завяршына ідэалогія англа-амерыканскіх душцельцаў свабоды народаў. І фільм гаворыць аб тым, што ідэя братэрства і дружбы народаў перамагае. На баку каланізатараў — усяго толькі нікчэмная кучка рэакцыйнага духавенства і мясцовых багачоў, на баку Пржэвальскага, перадавой рускай культуры — народы Азіі, вялікая сіла, якая рапач лёс гісторыі.

«Будучае звязана лёс нашай айчыны з народам кітайскім, і ў гэтым трэба бачыць нам сэнс нашай працы», — гаворыць Пржэвальскі сваім саратнікам. І гэтая ідэя, ідэя супрацоўніцтва народаў Кітая, Манголіі, Карэі і другіх краін Азіі з вялікім рускім народам—басконца блізкага і дарэгія савецкім людзям. У нашы дні гэтая ідэя ўжо не з'яўляецца марай. Яна стала сапраўднасцю, знайшла сваё бліскавае ўасабленне ў братняй дружбе з Савецкім Саюзам вызаленага Кітая, Манголіі, Карэі, якая гераічна змагаецца за сваё вызваленне. Да гэтага супрацоўніцтва ідуць цяпер усе народы Азіі, што змагаюцца супраць амерыкана-англійскіх імперыялістаў.

Фільм раскрывае гістарычныя карэнні гэтага пераможнага ў нашы дні супрацоўніцтва, ва ўмцаванні якога вялікую ролю адыграла перадавая руская навука.

Фільм аб Пржэвальскім з асаблівай цікавасцю глядзіцца ў нашы дні, калі на прасторах Савецкай краіны разгарнуліся гіганцкія будовы комунізму, ідзе небылае ў чалавечай гісторыі пераўтварэнне прыроды. Тое, аб чым мог толькі марыць Пржэвальскі, ажыццяўляецца ў нашай краіне — краіне сацыялізму.

Савецкія людзі, сучаснікі і ўдзельнікі камуністычнага будаўніцтва, шануюць памяць аб цудоўных дзеячах рускай навуцы мінулага, якія ў найцяжэйшых умовах царызма смела рухалі навуку ўперад, ністомна працавалі на карысць народаў, прадабачы вялікую будучыню сваёй Радзімы.

Ю. ВАСІЛЬЕВ.

## Стагоддзе з дня першай пастаноўкі оперы „Сялянка“

Споўнілася сто год з дня пастаноўкі ў Мінску першай беларускай оперы «Сялянка» (лібрэта В. Дуніна-Марцінкевіча, музыка С. Манюшка).

Песа, напісаная на беларускай і польскай мовах, была надрукавана ў Вільні ў 1846 годзе.

Пісьменнік і этнограф П. М. Шпілеўскі пераклаў «Сялянку» на рускую мову. Пераклад быў выдадзены ў Пецярбургу ў 1857 годзе пад назвай «Дожинок. Белорусский обиход. Сценическое представление».

Аўтар лібрэта Дунін-Марцінкевіч арганізаваў у Мінску гурток, у які аб'ядналіся яго сябры. Сярод іх былі літаратары, музыканты, мастакі, у тым ліку і кампазітар С. Манюшка.

Гурток Дуніна-Марцінкевіча часта наладжваў літаратурныя вечары, канцэрты і спектаклі. Дунін-Марцінкевіч быў таленавітым артыстам і рэжысёрам. Разам са сваімі дзецьмі ён часта выступаў на вечарах з песнямі, танцамі і рыфмаванымі дыялогамі на беларускай мове.

Гурток Дуніна-Марцінкевіча ўпершыню паставіў «Сялянку».

Удзельнік гуртка мастак Адам Шэмеш

лісаў для пастаноўкі дэкарацыі, кампазітар Станіслаў Манюшка рыхтаваў для яе музыку. Манюшка любіў і добра ведаў беларускую народную песню, захапляўся мастацкімі якасцямі лібрэта «Сялянка». Яго ўрадавала магчымасць паказаць музычныя багаці беларускага народа, стварыць на аснове народнай песні вялікі музычны твор.

У спектаклі «Сялянка» мова дзеючых асоб была розная: пані гаварылі па-польску, сяляне — па-беларуску.

Дунін-Марцінкевіч арганізаваў для спектакля спецыяльны хор з сялян Люцынкі—невялікага фальварка каля Мінска.

З хваляваннем чакалі сябры Дуніна-Марцінкевіча дня 9 лютага 1852 года. На гэты дзень была прызначана першая пастаноўка оперы. У губернскай друкарні была надрукавана афіша, якая наведманамі лічылася аб паказе оперы «Сялянка». Афіша пачыналася так: «С позволения начальства в субботу 9 февраля 1852 года будет представление гг. любителями (в пользу бедных) оперы в двух действиях на польском и простонародном языке со-

чинения Викентия Марцинкевича с музыкаю Манюшки...».

Афіша аб пастаноўцы «Сялянка» 9 лютага 1852 года была першым і апошнім павадамленнем аб ужыванні на сцэне беларускай мовы. У зьверне афішы было абвешчана аб забароне спектакля на «простонароднай» мове. Аднак опера была пастаўлена ў вызначаны дзень, таму што дазвол на яе пастаноўку быў ужо раней дадзены мясцовай уладай.

Вечар 9 лютага быў надвычайным у Мінску. Вестка аб забароне спектакля хутка разнеслася па гораду. Збор быў вялікі. Будынак тэатра ў доме Поляка на Саборнай плошчы (цяпер плошча Свабоды) быў перапоўнены.

Цудоўная музыка Манюшкі садзейнічала поспеху першай оперы на беларускай мове. «Сялянка» неўзабаве была пастаўлена ў Бабыруйску, Слуцку і нават у Глуску.

У сувязі з забаронай пастаноўкі оперы на беларускай мове на сцэне тэатраў яе ставілі пазней неаднаразова ў прыватных кватэрах.

А. ПАЛЕС.

## Да гастроляў Цэнтральнага тэатра лялек

У сакавіку ў Беларусь прыязджае з Масквы Цэнтральны тэатр лялек, якім кіруе народны артыст РСФСР, лаўрэат Сталінскай прэміі С. В. Абразоў.

Імя Абразова — віднага савецкага тэатральнага і грамадскага дзеяча — шырока вядома ў нашай краіне. Спектаклі, пастаўлены ім, карыстаюцца поспехам не толькі ў Маскве, але і ва ўсіх гарадах Савецкага Саюза, якія тэатр наведваў. Яшчэ да вайны ён прыязджаў у Беларусь, аднак у той час ён быў вядомы толькі як тэатр для дзяцей. Пасля гэтага ён прайшоў вялікі і складаны шлях творчага развіцця.

Створаны 20 год назад маленькі перасоўны калектыў лялечнікаў, які даваў свае спектаклі ў школах і клубах, на бульвары і дварах маскоўскіх ускарняў, вырас у вялікі тэатральны калектыў, стаў буйнейшым тэатрам лялек Савецкага Саюза. У час сваіх гастроляў па краінах народнай дэмакратыі тэатр з гонарам прадстаўляў дасягненні савецкай тэатральнай культуры, служыў справе культурнага збліжэння і дружбы паміж народамі.

Цэнтральны тэатр лялек даўно перастаў быць толькі дзіцячым. Заслуга Абразова

ў тым, што ён здолеў раскрыць велізарны мастацкі магчымасці, закладзеныя ў тэатры лялек. Ён даказаў, што тэатр лялек — гэта асобны жанр у сцэнічным мастацтве, які можа і павінен вырашаць тая-ж ідэяна-мастацкія задачы, якія ставяць перад усім савецкім тэатрам.

Рэпертуар, які Цэнтральны тэатр лялек пакажа ў час сваіх гастроляў, дазволіць азнаёміцца з рознымі этапамі яго творчага росту. Песа Н. Гернет «Цудоўная лялька Аладзіна», пастаўлена ў 1939 г., — была першым спектаклем, падрыхтаваным спецыяльна для дарослага глядача. Адна з папулярных казак «Тысяча і адной ночы» дала магчымасць тэатру стварыць пэўныя спектаклі, у якім элементы фантастыкі набываюць характар іранічны, а лірычны тэма каханні і вярнасці гучыць усур'ез. Гэтыя-ж матывы тэатр развіваў і ў наступных сваіх спектаклях.

Новую старонку сваёй гісторыі тэатр пачаў пастаноўкай п'есы «Пад шорах тэатра расіі». Гэта палітычны памфлет, які высьмейвае Галівуд і яго рэакцыйную кінапрадукцыю.

Нарэшце, тэатр пакажа сваю апошняю работу — п'есу В. Палякова «Любіць — не любіць...». Гэта човы для тэатра жанр лірычнай камедыі на сучасную тэму. Пераадолюючы ўласцівую лялькам умоўнасць, тэатр імкнецца паказаць вобразы людзей нашай калгаснай вёскі ва ўсёй іх жыццёвай пераканальнасці.

Побач з сваёй работай для дарослых Цэнтральны тэатр лялек прадаўжае працаваць і для дзяцей. Ён даць цэлы рад дзіцячых ранішнікаў. Мінскія школьнікі ўбачыць пастаноўкі «Кот у ботах», «Лясныя артысты», «Сундук казак». Для самых маленькіх будучы паказаны спектаклі «Вясёлыя медведзічкі» і «Гусыні».

Большасць паставак Цэнтральнага тэатра лялек ажыццёўлена С. В. Абразоў. У план гастроляў уключаны творчы вечар С. В. Абразова, на якім ён раскажа аб рабоце тэатра, аб сваім асабістым творчым шляху і выступіць з паказам канцэртных нумараў — рамансаў з лялькамі.

Л. ДНЯПРОЎСКІ,  
мастацкі кіраўнік Беларэжэстрады.

## Плённая дапамога мастацкай самадзейнасці

Гродзенскія абласны Дом народнай творчасці праёў у канцы мінулага года адкрыты конкурс на лепшыя тэксты рабочай і калгаснай частушкі і музыкі да іх. Гэты карысны пачатак даў плённыя вынікі: на конкурс было прыслана 130 тэкстаў частушак і 37 музычных кампазіцый.

Аргкамітэт па правядзенню конкурса прусудзіў першую, другую і трэція прэміі аўтарам найбольш удалых твораў і яшчэ больш твораў рэкамендаваў для выканання самадзейнымі калектывамі.

Газета «Гродзенская праўда» ў нумары ад 2 сакавіка г. г. прывяла старонку лепшым песням і частушкам, прэміраваным на конкурсе. Пад загалоўкам «3 песняў Пржэвальскіх і частушак» і частушак і частушак — на калгаснай палі» надрукаваныя песні гродзенскіх самадзейных кампазітараў І. Маціна («За жыццё шчаслівае», словы Н. Парукава), Ю. Семянікі («Пастаханаву працу», словы народныя), А. Дзівінова («Калгасная прыпеўка», словы П. Макаля), Л. Ляшэні («Сталін да шчасця нас выдзе», словы народныя) і другія.

І ў народных і ў аўтарскіх тэкстах ярка падкрэслены жыццерадасны настрой сённяшняй калгаснай вёскі, глыбокі оптымізм калгаснай моладзі. Аўтары знаходзяць новыя рысы нашых дзён і надаюць ім пачыную вобразнасць:

Што за трактар, што за марка  
Так бароны гоніць шпарка?  
Толькі ўсёды сёны дамок  
Увеша, нібы галубок.  
Не заезны, не замежны —  
Мінскі — не абы які!  
Трактар з плугам шматлікім  
Распынецца ля ракі...

Добрая рытмічная аснова тэкстаў дала магчымасць самадзейным кампазітарам напісаць музыку, лёгкую для засваення ўдзельнікамі мастацкай самадзейнасці.

Значым недахопам старонкі трэба лічыць тое, што не надрукавана ніводнай рабочай сучаснай частушкі і музыкі да яе.

Для сельскіх жыхароў мастацкай самадзейнасці гэтая старонка будзе вельмі свечасовай і карыснай.

## Падрыхтоўка работнікаў на распушчэнне друку

На працягу двух месяцаў у Мінску праводзілі курсы, арганізаваныя рэспубліканскім аддзяленнем «Саюздруку» БССР.

На курсах займалася 50 рабійных арганізатараў на распушчэнне перадыктычнага друку і кніг. За час заняткаў слухачы азнаёміліся з новымі твораў рускай і беларускай літаратуры, а таксама вывучылі практычныя пытанні, звязаныя з распушчэннем газет і часопісаў сярод насельніцтва БССР.

## Конкурс на лепшага дэкламатара

Мінскі гарадскі камітэт ЛКСМБ разам з гарадскім аддзелам народнай асветы і Палацам піянераў аб'явіў конкурс на лепшага чыцця твораў рускіх і беларускіх пісьменнікаў. Конкурс праводзіцца ў тры туры. У першым туры будучы удзельнічваючы вучні 4—10 класаў. Другі тур праводзіцца па раёнах горада. У ім прымуць удзел вучні, якія пакажуць найлепшыя здольнасці ў першым туры. Агульнагарадскі, ці трэці тур адбудзецца ў час веснавых калікул. Лепшыя дэкламатары-выканаўцы атрымаюць бібліятэчкі або каштоўныя падарункі. Ва ўсіх школах горада пачалася дзейная падрыхтоўка да конкурсу.

## Мастацкая самадзейнасць калгаса

Пры хаце-чытальні калгаса «Чырвоны араты» Хвойніцкага раёна Палескай вобласці створаны калектывы мастацкай самадзейнасці.

У драматычным, харавым і танцавальным гуртках налічваецца 50 чалавек калгаснай моладзі, пераважна комсамольцаў.

У рэпертуары — п'еса «Маладая гвардыя» (па раману А. Фадзеева), 9 аднаактывых сатырычных і камедыяных п'ес. Моладзь стварыла свае песні, частушкі.

У апошні час калектыў мастацкай самадзейнасці даў канцэрты ў калгасах «КІМ», «Большэвік» і імя Леніна.

В. ХОРСУН.

## Узбагаціць праграму аркестра

Стоўбшым наведваў ансамбль цымбалістаў Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Асабліва неабходна адзначыць майстэрскае выкананне аркестрам сюіты на беларускіх народных тэмы М. Чуркіна. Аднак не ўсе нумары былі выкананы добра. Салістам неабходна вывучыць тэкст песень, бо непрыемна глядзецца на артыста, які чытае словы з лістка паперы.

Многіх глядачоў здзіўляе і тое, што ансамбль ужо трэці раз выступаў у Стоўбцах (упершыню выступіў у 1948 годзе) з адным і тым-жа рэпертуарам.

Варта было-б павыбіць праграму выступленняў аркестра беларускімі народнымі песнямі і танцамі і творамі сучасных кампазітараў. Было-б добра, каб канцэрты суправаджаліся лекцыямі-гутаркамі.

Л. ЗМАЧЫНСКІ,  
г. Стоўбшым.

## Удалая пастаноўка маладога рэжысёра

(Спектакль «Апошнія» ў Гродзенскім абласным тэатры)

Калі не ва ўсіх тэатрах рэспублікі задавальняе работа з маладымі актёрскімі кадрамі, дык яшчэ больш недахопаў у выдучэнні маладых рэжысёраў. На афішах рэдка сустракаецца імя маладога маладога рэжысёра.

Гэтыя недахопы мелі месца і ў Гродзенскім тэатры. Але правільна зрабіла кіраўніцтва тэатра, калі ў гэтым годзе даручыла пастаноўку такой складанай п'есы, як «Апошнія» М. Горькага, маладому рэжысёру Е. Зубоўскаму. Падрыхтоўка спектакля праходзіла ў абстаноўцы ўвагі і творчай дапамогі як з боку кіраўніцтва тэатра, так і ўсяго калектыва. Лепшыя актёры прынялі ўдзел у спектаклі.

Яшчэ рана гаварыць аб творчай індывідуальнасці маладога рэжысёра, але добра тое, што ён у сваёй першай, самастойнай рабоце не пайшоў па шляху пераймання, а імкнуўся працягнуць п'есу самастойна.

У спектаклі, разам з выкрыццём «апошніх», асуджаных на вымірэнне прадаўніцкую буржуазна-дваранскага ладу, асноўнай тэмай стала асуджэнне непрыўчэння ладу, прыміронства, пасіўнасці. Гэтым рэжысёр акцэнтаваў п'есу адну з асноўных тэм творчасці Горькага.

Станоўчай якасцю спектакля з'яўляецца тое, што ў ім адчуваецца люты рэвалюцыйны падзеі, якія ахвотліва Расію, іспаванне другога жыцця, непадобнага на жыццё сям'і Каламійцаў.

У гэтым сэнсе называць важным з'яўляецца вобраз Сакаловай, маці юнака-рэвалюцыянера. У выкананні арт. М. Шубінай Сакалова падкупляе шчырасцю і высокароднасцю. Гэта сапраўдная маці, друг сына, разная супрацьлегласць Соф'і і другім Каламійцаў.

Балей у кожнай фразе Соф'і-Кавязінай гучыць сумненне і наўпэўненнасць. Артыстка правільна раскрыла прычыны таго, чаму не ўдалося жыццё Соф'і, жыццё ёе дзяцей. Прычына гэтая ў слабасці Соф'і, няздольнасці абараніць свае правы і пазбегчы дзяцей ад рабачымучага ўплыву бацькі. Але артыстка варта было-б больш падкрэсліць трагедыю Соф'і, боць за няправільна пражатае жыццё, таму што ў асобных сцэнах Соф'і занадта спакойная, абыхавава.

Фадосія (арт. Н. Кузняцова) — чалавек з вароду. Яна мудрая, разважлівая, надзвычай добра ведае жыццё. Словы яе

трапіта выкрываюць Каламійцаў, даюць высасавальны, але правільную ацнку ўсёму. Каштоўным у вырашэнні тэмы вобраза з'яўляецца тое, што артыстка рэдка падкрэсліла перавагу простага чалавека над загінаваючым асяродкам Каламійцаў.

Не ва ўсім можна пагадзіцца з рэжысёрам вобразе Любові. Любові ў спектаклі паўстае нечакана прасветленая, смелай най, нялоснай, не так рэзка гучаць словы, якія звернуты да Івана, Алксандра і Яўлава. Арт. Е. Цыганка раскрыла ў гэтым характэрна Любові, яе духоўную перавагу над вонкава адарываным і прыгожым Надзежай і Алксандрам. Толькі трымае Любові, яе незадаволенасць жыццём, імкненне вырацца з асяродка Каламійцаўных зусім не падкрэслена артысткай.

Арт. П. Анісімаў у ролі Івана Каламійцава падкрэслівае яго грубасць, рэвалюцыйнасць. Хацелася-б, каб актёр больш выразна паказаў самазакананасць Каламійцава, пахвэрства, тое, што ён часта сам захапляецца сваім красаміўствам і ролі ахвяры, якую разыгрывае перад сям'ёй. Мала адчуваецца страх Каламійцава перасуджэннымі людзьмі, над якімі ён здзіўлена, перад маці юнака-рэвалюцыянера — Сакаловай.

Артыстка Е. Буракова ў асноўнай правільна раскрыла вобраз Веры. Аднак у першай палове спектакля яна іграе лепш, чым у апошніх сцэнах. Дзіўна акрэслена артыстка расчараванне Іўавама асноўную сцэну з ім яна валодваў неатарыбнай сацыяльнай якасцю.

Востры, яркі малявак ствараюць у сваіх ролях І. Стасенка (Ленчы) і А. Панаўрат (Надзежда).

Спектакль добра аформлены маладымі мастаком А. Трышчалок. Аднак аформленне 2 і 3 актаў з'яўляецца мастаком адно месца дзеяння, пазабўлена аэвізныя сцэны.

У спектаклі «Апошнія» ёсць недахопы, якія сведчаць перш за ўсё аб адсутнасці валежнага творчага вопыту ў маладога мастака. І ў той-жа час спектакль сведчыць аб значных здольнасцях рэжысёра.

Смела вылучэнне маладога рэжысёра, чулыя адносіны да яго далі свае каштоўныя вынікі. Трэба, каб у далейшым добра пачатак не быў забыты.

А. ГРЫГОР'ЕВА.

## У лепшай хаце-чытальні

Шэсць год працуе Ніна Іванаўна Гарохаўіч загадчыцай Ізбішчальскай хаце-чытальні. Гэтую невысокага росту, рухавую і энергічную дзяўчыну можна часта ўбачыць у брыгадах, у кузні, на фермах — усюды, дзе працуюць калгаснікі.

Калі Ніна Іванаўна пачынала сваю работу, яна стварыла совет хаце-чытальні. Моладзь дапамагла ёй прывесці ў парадак памішанне. За некалькі дзён аблебілі сцены, столь, збудавалі сцэну, павесілі фіранкі, намалявалі палатны. Хутка хаце-чытальня стала цэнтрам культурнай работы.

Пры хаце-чытальні працуе лектарская група з самі чалавек. Лекцыі для калгаснікаў чытаюць настаўнікі, аграномы. Агіт-калектыў хаце-чытальні аб'ядноўвае 34 чалавекі. Калгаснікі часта прыходзяць у хаце-чытальню за той ці іншай парадай. Вопыт перадавой калгаса прапагандаваць насцёнага газета, якая выходзіць чатыры разы ў месяц.

Рэдакцыя дабіваецца таго, каб найбольш важныя выступленні абмаркоўваліся на сходах, на прэўленні калгаса. Калгаснікі любяць сваю газету.

У хаце-чытальні часта праводзяцца канферэнцыі чытачоў. Вялікую цікавасць выклікала ў калгаснікаў канферэнцыя па кнізе А. Фадзеева «Маладая гвардыя». Над кіраўніцтвам Ніны Іванаўны комсамольцы і мясцовыя настаўнікі арганізавалі калектывныя чытанні «Маладой гвардыі», аформілі спецыяльныя плакаты, завялі кнігу вопытаў чытачоў аб рамане. На канферэнцыі прысутнічала больш ста чалавек. Настаўніца Соф'я Грыгор'еўна Мішына зрабіла даклад аб творчасці Фадзеева. Сваімі ўражаннямі аб чытальнай кнізе падзяліліся 15 чытачоў.

Хаце-чытальня праводзіць вялікую палітасетную работу. Многія калгаснікі выконваюць біяграфію таварыша Сталіна, гісторыю большавіцкай партыі, а 25 чалавек займаюцца ў палітурцы. Совет хаце-чытальні дапамагае ім, падбірае літаратуру, наглядныя дапаможнікі.

Хаце-чытальня, работа якой цесна звязана з штодзённым жыццём калгаса, карыстаецца павагай і любоўю калгаснікаў.

І. АБАДЭНКА.

## З ЗАМЕЖНАЙ ПОШТЫ

### Разбуральнікі культуры

Адзін з бліжэйшых папчэнікаў Ціто-Джымас завяў іудаіна, што ўяўленне аб заняпадзе заходнеўрапейскай і амерыканскай культуры няправільнае. Югаслаўская культура, на яго думку, павінна займаць асобнае месца паміж Захадам і Усходам.

Што-ж уяўляе сабой гэты цітаўскі суратат культуры, якой належыць нейкае асобнае месца?

Югаслаўскае радыё нястомна прапагандае найбольш рэакцыйныя творы заходнеўрапейскай літаратуры. У апошні час вялікія праграмы радыёперадач прысвечаны такім пісьменнікам, як Бадлер, Верлен, Эдгар По, прычым гэтыя праграмы складаюцца з найбольш упадніцкіх твораў. Культывіруецца нямецкая мадэрнісцкая музыка, нацыянальна-ж мастацтва зусім у аагоне.

У пазні праслаўляецца грубая сіла. «Куль сіль» — так называецца зборнік, які выдала іудаўна група югаслаўскіх паэтаў. Многія вядомыя югаслаўскія паэты перасталі друкавацца. Некаторыя з іх аршытаваны або эмігравалі. Затое шырока папулярныя вершы ранага неядомага Занка Куниа, які ўсхваляе Ціто, яго папчэнікаў, усяляк неаажае нацыянальна-рэвалюцыйныя твараў народаў Югаславіі. Ён выдае кнігу за кнігай і, хоць яго «вершы» не маюць шырокага збыту, прадаўжае сваю выдавецкую дзейнасць, відэочына, з блашаванья ўлад.

У кіно жалкам пануе амерыканская прадукцыя. На югаслаўскіх экранях няма савецкіх і нават ітадыянскіх прагрэсіўных

фільмаў. Затое старанна рэкламуюцца амерыканскія карціны, назвы якіх гавораць самі за сябе. Гэта «Карэбле смерці», «Здань Новага Арлеана», «Танец злачыннага жаа» і многія іншыя карціны, якія садыстычна ўсхваляюць збытоўнасць і злачынства. Вялікімі тыражамі выдаюцца пераклады нізкапробных амерыканскіх прыгодніцкіх раманаў. З тэатральных п'есамства выгнана руская і заходнеўрапейская класіка. Тут ставіцца ў пераважнасці п'есы сучасных амерыканскіх пісьменнікаў, прычым найбольш рэакцыйныя і упадніцкія. Так, тут ідзе п'еса «Марыус» Марселя Панолюа, якая ў сваёй час была ахарактарызавана французскай прагрэсіўнай крытыкай як агідная пародыя на рух супрацьлеўня. Небезьведомы нам Сартр ашчасліў югаслаўскі тэатр сваёй п'есай пад гучнай назвай «Прастытка з дыпламам» (мабыць, твор аўтабіяграфічны). Зусім зніклі з югаслаўскай сцэны творы нядаўняных пісьменнікаў, не ставіцца нават п'еса папулярнага югаслаўскага класіка-драматурга Браніслава Нушыча.

Так выглядае культура цітаўскай Югаславіі. Малады югаслаўскі пісьменнік Мілан Карлавіч піша ў французскай газеце «Летр франсэз», што сапраўдным мастаком няма чаго рабіць зараз у Югаславіі, што яны павінны рывацьваць сілы для барацьбы ў падполлі ці